# СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Росица Христова Чамова, д.м

Катедра „ Хигиена и епидемиология“

Факултет „Обществено здравеопазване“, Медицински университет - Варна

**Относно:** Дисертационен труд за присъждане на научна и образователна степен **„Доктор“** в област на висшето образование *7. „Здравеопазване и спорт“*, професионално направление *7.1. „Медицина“*, научна специалност *„Хигиена* (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.)“ на **д-р Галина Димова Нейкова-Сидоренко, докторант в задочна форма на обучение** към катедра „Хигиена и епидемиология“, Факултет „Обществено здравеопазване“ при МУ-Варна

**Тема на дисертационния труд:** „Психо-физиологична оценка на риска за здравето и работоспособността в малкия и среден бизнес“

**Научни ръководители:** проф. д-р Теодора Димитрова, д.м

доц. д-р Цветелина Търпоманова, д.м.

Със заповед № Р-109-301/ 28.08.2026 г. на Ректора на Медицински университет – Варна съм избрана за член на Научното жури, а на основание Протокол № 1/ 09.09.2026 г. съм определена да изготвя становище по процедура за придобиване на ОНС „Доктор“ с кандидат д-р Галина Димова Нейкова-Сидоренко, докторант в задочна форма на обучение към катедра „Хигиена и епидемиология“, Факултет „Обществено здравеопазване“ при Медицински университет – Варна.

**Данни за процедурата**

Д-р Галина Димова Нейкова-Сидоренко е зачислена като докторант в задочна форма на обучение в докторска програма „Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.)“ в област на висше образование 7. „Здравеопазване и спорт“, професионално направление 7.1. „Медицина“, с тема

на дисертационния труд **„Психо-физиологична оценка на риска за здравето и работоспособността в малкия и среден бизнес“** и научен ръководител - проф. д-р Теодора Димитрова, д.м., съгласно Заповед № Р-109-477/04.11.2020 г. на Ректора на МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна проф. д-р Валентин Игнатов, д.м. По-късно е избран втори научен ръководител – доц. д-р Цветелина Търпоманова, д.м.

Д-р Сидоренко е положила успешно изпит за докторантски минимум и чужд език.

Отчислена е с право на защита със Заповед № Р-109-301/ 28.08.2026 г. на Ректора на Медицински университет – Варна.

Представени са всички административни документи по процедурата, предвидени в ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на МУ-Варна.

***Кратки биографични данни***

Д-р Сидоренко е родена в гр. Ямбол. Завършила е средно образование в гимназия „Васил Левски“ - гр. Ямбол. През 1995 г. придобива образователно-квалификационна степен „Магистър“ по медицина в Медицински университет – гр. Варна.

Трудовият стаж на д-р Сидоренко започва през 1996 г. като лекар в Транспортна болница – гр. Бургас, където работи до 1998 г. В периода 01.04.1998 г. – 01.07.2000 г. работи в отделение за спешна помощ – гр. Бургас, а между 01.07.2000 г. и 01.01.2002 г. е общопрактикуващ лекар в гр. Бургас. От 01.01.2002 г. до 15.04.2015 г. е медицински представител в „GlaxoSmithKline България“, от 01.07.2015 г. до 01.03.2022 г. е медицински научен представител в областта на респираторните заболявания в „AstraZeneca България“, от 01.03.2022 г. до момента е Мениджър ключови клиенти – тежка астма в „AstraZeneca България“. За професионалните си заслуги д-р Сидоренко е отличена с множество награди и професионални отличия.

През 2024 г. д-р Сидоренко придобива специалност „Трудова медицина“.

Д-р Сидоренко владее няколко езика – английски, руски и испански.

***Обща характеристика на дисертационният труд***

Дисертационният труд, разработен от д-р Галина Сидоренко, се състои от 186 страници и е онагледен с 68 таблици и 23 фигури. Библиографският списък включва 134 източника.

Дисертационният труд е добре балансиран и включва: Литературен обзор (45 страници), Цел, Задачи, Материал и методи (11 страници), Резултати и обсъждане (103 страници), Изводи и Препоръки (9 страници), Приноси (2 страници).

***Актуалност на темата***

Дисертационният труд е посветен на актуален проблем с подчертана научна и практическа значимост - психо-физиологичната оценка на риска за здравето и работоспособността на работещите в малкия и средния бизнес в постковид период. През последните години се натрупаха категорични доказателства за влиянието на стреса и в частност на професионалния стрес върху работоспособността и здравето на хората. Съвременната работна среда се характеризира с ускорено технологично развитие, динамични политически и социално-икономически промени и нарастваща несигурност, които поставят нови предизвикателства пред организациите и работещите. Засилената конкуренция на пазара на труда, високото темпо на работа и комуникация, дигитализацията, социалните мрежи и постоянният информационен поток увеличават изискванията както към работодателите, така и към служителите и създават условия за повишаване на стресовото натоварване. Поради това изследването на стреса в професионален контекст е особено важно, тъй като той оказва съществено влияние, както върху психичното състояние, така и върху физиологичното функциониране на индивида.

Постковид периодът се характеризира с изразени промени в работната среда, в социалните отношения и в начина на живот на населението. Пандемията от COVID-19 доведе до трайно повишаване на нивата на възприет стрес, тревожност, депресивни симптоми, нарушения на съня и прояви на професионално прегаряне. Това постави нови изисквания към трудовата

медицина и към организационните практики, насочени към запазване на работоспособността и ограничаване на психофизиологичните рискове.

Особено уязвими в този контекст са малките и средните предприятия. Те представляват основен сектор в икономиката и имат съществен принос за заетостта, иновациите и икономическата устойчивост. В същото време обаче често разполагат с ограничени ресурси, слабо формализирани политики по отношение на психичното здраве и по-ограничени възможности за структурирани интервенции по управление на стреса и превенция на burnout. Това обуславя необходимостта от научно обосновани модели за комплексна оценка на работоспособността, съчетаващи психични, психофизиологични, когнитивни и организационни показатели.

**Литературният обзор** е целенасочен, обстоен и добре структуриран. Демонстрирани са способности за критична оценка, обобщаване, систематизиране и интерпретиране на научната литература.

**Целта** на дисертацията е ясно и точно дефинирана. Поставените 5 задачи са добре формулирани и отговарят на поставената цел.

**Методологията** е комплексна, описана подробно и съответства на поставените задачи. Подбрани са адекватни на целта изследователски методи:

*документален* - извършен е задълбочен анализ на научни публикации, доклади, имащи отношение по темата на настоящия дисертационен труд;

*социологичен* - анкетна карта, включваща въпроси за антропометрични данни, фактори и условия на работната среда и професионална дейност, начин на живот, вредни навици и хранене; въпросници за измерване на работоспособността и някои параметри на психичното здраве.

*физикални и лабораторни методи:*

- профилактичен преглед от лекар със специалност трудова медицина, вкл. професионална анамнеза, фамилна обремененост, терапевтичен преглед и ЕКГ;

- лабораторни изследвания на хемоглобин, глюкоза, липиден статус в кръв и изследвания на кортизол и алфа-амилаза в слюнка;

*статистически методи*:

- метод на статистическа групировка на данните ;

- описателни методи;

- интервални оценки - достоверна вероятност (сигнификантност), интервали на доверителност (CI);

- графичен метод

- сравнителен анализ - t-тест, Хи-квадрат, корелационен анализ по Pearson;

- логистични регресионни модели

**Резултатите и тяхното обсъждане** са същността на трета глава.

Д-р Сидоренко представя социално-демографските и професионални характеристики на участниците в проучването. Представени са работещи от различни икономически сектори. Това разширява аналитичните възможности на изследването, тъй като позволява не само сравнение между два типа трудова дейност, но и анализ на браншови различия в динамиката на работоспособността и психичното здраве. Паралелно с основните социално-демографски характеристики са проследени и редица поведенчески и здравни особености, сред които тютюнопушене, употреба на алкохол, наличие на безсъние, физическа активност, употреба на кофеинови напитки, както и наличие на соматични заболявания. Включването на тези показатели е особено важно в контекста на настоящото изследване, тъй като позволява анализ на връзките между начин на живот, соматична уязвимост, психично здраве и работоспособност. Анализирани са условията на труд на проучваните групи.

Резултатите са онагледени от графични изображения на статистически обработените данни. Представянето на резултатите от проведените проучвания следва поставените задачи. Обсъдени са ограниченията на изследването. Направените **изводи** са правилно формулирани. Те отговарят на поставените цели и задачи и следват логично резултатите и статистическия анализ. Формулираните препоръки са точни, ясни и практически приложими.

Одобрявам **приносите**, които се разделят на:

Научни приноси

1. Приложен е интегриран методологичен модел за комплексна

психофизиологична оценка на работоспособността, който съчетава обективни когнитивни показатели, психомоторни индикатори, субективни оценки на функционалното състояние и стандартизирани психометрични инструменти за оценка на стрес, тревожност, депресивност, синдром на професионалното прегаряне и работоспособност.

2. Установени са закономерности в динамиката на работоспособността през работния ден и работната седмица, характеризиращи процесите на вработване, натрупване на умора и възстановяване, като са идентифицирани периоди с повишен риск от намалена ефективност.

3. Доказано е влиянието на психосоциалните фактори (възприет стрес, депресивност, тревожност и емоционално изтощение) върху нивото на работоспособност, като е установена тяхната взаимовръзка с когнитивните и психомоторните показатели.

4. Установени са статистически значими различия в показателите за работоспособност и психично здраве в зависимост от характера на труда, икономическия сектор, пола, възрастта и професионалния стаж, което разширява знанията за влиянието на индивидуалните и организационните фактори върху професионалното функциониране.

5. За първи път чрез мултивариантен анализ (бинарна логистична регресия) е доказано, че фазите на „вработване“ (в началото на седмицата) и „краен подем“ (в края на седмицата) се управляват от различни независими механизми.

6. Разписани са методологически насоки за мултивариантно оценяване на трудовия риск за внедряване на съвкупен подход от обективни когнитивни/моторни тестове (КП, КТ, тремометрия), биомаркери (кортизол, sAA) и психометрични скали (PSS-10, WAI, Zung/HADS) за точно прогнозиране на работоспособността в реални условия. Изведено е важно методологическо предупреждение за трудово-медицинската практика: отчитането само на двувариантните асоциации може да заблуди оценката на риска, поради което мултивариантните контролирани модели са задължителни за идентифициране на действителните организационни предиктори.

Практико-приложни приноси:

1. Предложени са практически насоки за организационно управление на работния процес в малки и средни предприятия чрез оптимизиране на разпределението на задачите според установените периоди на максимална и намалена работоспособност.

2. Предложени са мерки за ограничаване на психофизиологичното натоварване, включващи активни почивки, ротация на работните места, ергономични подобрения и организационни интервенции при дейности, изискващи висока концентрация и прецизност.

3. Посочени са препоръки за намаляване на професионалния стрес и синдрома на професионалното прегаряне чрез оптимизиране на съотношението между изисквания и контрол, баланса между усилие и възнаграждение, както и чрез насърчаване на подкрепящо лидерство и социална подкрепа в организациите.

4. Разработена е основа за алгоритмично разпределяне на трудовото натоварване въз основа на обективно установените фази на циркадната и седмична работоспособност:

5. Разработени са таргетирани профили за превенция в трудовата медицина с ясно дефиниране на два коренно различни рискови пакета за медико-биологичен контрол в малкия и среден бизнес (МСП):

6. Препоръчан е интегриран модел за периодичен мониторинг на психичното здраве и работоспособността, позволяващ ранно идентифициране на неблагоприятни промени и своевременно предприемане на превантивни мерки. Този модел може да се използва и като инструмент за оценка и управление на психофизиологичните рискове в малките и средните предприятия, с цел поддържане на висока работоспособност, продуктивност и безопасност на труда.

Дисертационният труд е написан на добър език, прецизен по отношение на терминологията. Технически, дисертацията е оформена според изискванията, а библиографията е изчерпателна.

***Авторефератът*** достоверно възпроизвежда съдържанието на дисертационния труд. Подготвен е в обем от 54 стандартни страници и представя точно структурата и съдържанието, приносите, публикациите по дисертационния труд.

Във връзка с дисертационния труд докторантката е представила 3 публикации в „Журнал на Медицински колеж – Варна“, списание „Scripta Scientifica Salutis Publicae“, „Сборник доклади от Научна конференция „Знание, наука, иновации, технологии” 2025, В. Търново“.

В **заключение** дисертацията отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на РБългария. Трудът е представен в завършен и добре оформен вид.

Извършените обстойни и последователни анализи дават възможности за разработване на иновативни подходи за подобряване и насърчаване на общественото здраве. Намирам темата, разработена от докторанта, за изключително актуална и навременна. Съдържанието на дисертационния труд е правомерно и задълбочено разработено, добре онагледено и поднесено с добър професионален език.

Всичко това ми дава основание да оценя ***положително*** дисертационния труд „Психо-физиологична оценка на риска за здравето и работоспособността в малкия и среден бизнес“ и да дам положителния си вот за присъждането на д-р Галина Димова Нейкова – Сидоренко на научната и образователна степен „Доктор“ в област на висшето образование 7. „Здравеопазване и спорт“, професионално направление 7.1. „Медицина“, по научна специалност „Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.)“.

Заличено на основание чл. 5, §1, б. „В“ от Регламент (ЕС) 2016/679

20.10.2026 г Изготвил становище

Гр. Варна /Доц. д-р Росица Христова Чамова, д.м/